

Christopher J. Bickerton ja Carlo Invernizzi Accetti,
Technopopulism: The New Logic of Democratic Politics

Oxford: Oxford University Press, 2021, 244 s.

KONSTANTINOS KOSTAS

Viimeisten vuosikymmenten aikana populismia ja teknokratiaa on totuttu ajattelemaan yhtenä politiikan teorian keskeisimpänä käsitteellisenä vastakkainasetteluna. Epätavallisen rohkeassa teoksessaan Christopher Bickerton ja Carlo Invernizzi Accetti kyseenalaistavat tämän käsityksen konventionaalisenä ja historiattomana. He argumentoivat poliittisten toimijoiden yhä enemmän yhdistävän populistista ja teknokraattista kieltä poliittisissa kamppailuissa. Tapaa yhdistää populismi ja teknokratia poliittisena logiikkana he kutsuvat *teknopopulismiksi*, jonka he painokkaasti esittävät olevan uudenlainen modernien demokratioiden vaalikamppailua konstituiva poliittinen logiikka. Teos osallistuu viime aikoina virinneeseen vilkkaaseen keskusteluun demokratian kriisistä. Esimerkiksi David Runciman (2018) puhuu ”demokratian lopusta” ja Jan-Werner Müller (2016) kirjoittaa demokratian olevan vakavassa rappeutumisen vaarassa. Bickertonin ja Invernizzi Accettin teos taas väittää, ettei demokratia sinänsä ole uhattuna, mutta sen normatiivinen perusta on syöpymässä.

Bickerton ja Invernizzi Accetti, molemmat politiikan teoreetikoita ja modernin Euroopan historiaan erikoistuneita tutkijoita, ovat muutamista sisällöllisistä puutteista huolimatta kirjoittaneet koherentin narratiivin teknopopulismien noususta. Rakenteellisesti teos etenee johdonmukaisesti. Ensimmäisessä pääkappaleessa määritellään olennaiset käsitteet, toisessa pureudutaan viiteen empiiriseen tapausesimerkkiin, jotka tahoillaan edustavat teknopopulismien eri variaatioita (Tony Blairin *New Labour* Englannista, Beppe Grillon *Viiden tähden liike* Italiasta, Emmanuel Macronin *Tasavalta liikkeelle!* Ranskasta, Pablo Iglesiaksen *Podemos* Espanjasta ja Matteo Salvinin *Pohjoisen liitto*, myöskin Italiasta). Näitä seuraa kolme pääkappaletta, jotka pureutuvat syvemmälle teknopopulistisen poliittisen logiikan taustoihin, seurauksiin ja normatiivisiin implikaatioihin. Lopuksi Bickerton ja Invernizzi Accetti reflektioivat teknopopulismien nykytilaa ja koronapandemian poliittista vaikutusta siihen. Vaikka paikoin analyysi on turhan tiivistä, lukijaa ei päästetä eksymään käsiteanalyysin, historiallisten tapausesimerkkien, nykypolitiikan yksityiskohtaisen analyysin ja normatiivisen reflektoinnin keskellä. Lähdekirjallisuus koostuu pääosin puolue- ja demokratiatutkimuksesta. Tämä on samalla yksi teoksen puutteista, koska monipuolisempi aineisto olisi syventänyt analyysia ja tehnyt argumentista vakuuttavamman.

Bickerton ja Invernizzi Accetti alleviivaavat, ettei teknopopulismi ole vallankumouksellinen ilmiö. Teknopopulismi ei kategorisoidu tiettyyn ideologiaan tai diskursiiviseen strategiaan, vaan vaikuttaa politiikkaan *organisatorisella* tasolla. He määrittelevät teknopopulismien olevan ”vaalikilpailua organisoiva logiikka, joka perustuu populististen ja teknokraattisten diskursiivisten trooppien ja muotojen yhdistämiseen poliittisessa organisaatiossa” (s. 17). Mukaillen politiikan teoreetikko ja juristi Otto Kirchheimerin (1905–1965) kamppailuorientoitunutta politiikkakäsitystä, teknopopulistisen logiikan mukaan keskeistä on *miten* poliitikot kilpailevat

keskenään. Paradigmaattisena esimerkkinä teknopopulismista toimii Tony Blairin johtama New Labour. ”Kolmannen tien” (*Third Way*) politiikan pyrkimyksenä oli vasemmisto–oikeisto-akselin ylittäminen epäpolitisoidulla hallinnalla muun muassa riippumattomien asiantuntijoiden ja epäpoliittisten sääntelyelinten kautta. New Labourin harjoittama ”blatcherismi” (s. 137) ei ollut klassista teknokratiaa, vaan eksplisiittisesti (puolue)poliittinen projekti, jossa kampanja- ja viestintäasiantuntijat loivat menestyksekkään äänenkalastelustrategian. Samalla tietoisesti ohitettiin traditionaaliset mekanismit kuten puolueaktiivit ja paikallisosastojen edustajat. Näin New Labour identifioitui uudenlaisena ”asiantuntijapuolueena”. Kun klassiselle teknokratialle on tyypillistä politiikan epäpolitisointi, Bickertonin ja Invernizzi Accettin mukaan teknopopulismille on erityistä asiantuntijuuden politisointi (s. 214). Teknopopulismien määrittelyn kohdalla teokselle ominainen formalismin puute koituu ongelmaksi. Kirjoittajat eivät ota huomioon esimerkiksi instituutioiden epäpolitisointia, mitä tyypillisesti määritellään teknokratiaksi. Formaaliempi kategorisointi olisi voinut kirkastaa teknopopulismien käsitteellistä eroavaisuutta jo paljon nyansseja saaneeseen populismi- ja teknokratiakirjallisuuteen.

Olennaista Bickertonin ja Invernizzi Accettin määrittelemälle teknopopulismille on sen perustava ristiriitaisuus perinteisen ideologisen puoluedemokratian kanssa. Teoksen keskeisin historiallinen teesi on, että juuri teknopopulismi on vaikuttanut keskeisellä tavalla viime vuosikymmenten aikana tapahtuneeseen puoluepoliittiseen muutokseen demokraattisissa järjestelmissä. Heidän näkemyksessään nykyisenkaltaisen 1800-luvun lopusta lähtien muotoutuneen puoluedemokratian aikana eri osapuolten poliittisia intressi- ja arvojärjestelmiä on pidetty, ainakin periaatteellisella tasolla, yhtä legitimeinä osapuolina politiikanteossa. Traditionaalinen ideologinen politiikka kuitenkin alkoi murtua 1970-luvulta lähtien. Poliittinen kamppailu kaavaili kysymykseen oikeasta ja väärästä politiikanteon *tavasta*, substanssi- ja arvokysymysten jäädessä sivuun julkisessa keskustelussa.

Kirjoittajat jakavat teknopopulismien ja sitä edeltävän kehityksen kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on ideologisen poliittisen logiikan aikakausi (1890–1965), jolloin poliittiset puolueet ja ideologiat mekanismeina yhteiskunnan ja politiikan yhteen liittäessä loivat ”organisoidun moderniteetin”. Tässä vaiheessa modernin yhteiskunnan ja sosiaalisen elämän käsitettiin rakentuvan ryhmäidentiteettien varaan. Lopulta toisen maailmansodan jälkeisenä aikana pyrittiin sisällyttämään ideologiset konfliktit osaksi demokraattisia prosesseja. Toista vaihetta kirjoittajat nimittävät Siirtymävaiheeksi (1960-luvun puoliväli–1980-luvun loppu), jota kuvaavat ideologisen poliittisen logiikan murtuminen ja poliittisten vaihtoehtojen kaventaminen. Yhteiskunnan ja politiikan irtikytkeminen toisistaan 70-luvun talouskriisin myötä kasvatti ja pahensi ideologisesti latautuneita yhteiskunnallisia jännitteitä. Siirtymävaiheessa oli myös tyypillistä puoluepoliittisten konfliktien vähättely nopeiden valtiollisten, yhteiskunnallisten ja teollisten muutosten keskellä. Kolmatta vaihetta kirjoittajat luonnehtivat teknopopulistisen poliittisen logiikan nousun aikakaudeksi (1990-luvun alku–), jolloin kylmän sodan päättymisen ja ideologinen tyhjiö mahdollistivat populismin ja teknokratian nousun, puolueiden merkityksen menettämisen sekä äänestäjän ja poliitikon välisen etäisyyden kasvamisen. Tuloksena on ollut fragmentoituneen ja individualisoituneen yhteiskunnan myötä luotu ”epäorganisoitu moderniteetti”, jonka olosuhteissa teknopopulismi on integroitunut keskeiseksi osaksi demokraattisia poliittisia diskursseja ja organisaatioita. Kirjoittajien mukaan vuoden 2008 finanssikriisi toimi kriittisenä tekijänä teknopopulististen poliittisten toimijoiden ilmaantumiselle. Teknopopulistiseen, johtajavetoiseen

logiikkaan tukeutuneet poliittiset voimat menestyivät, koska organisoituja poliittisia voimia ja ideologisia projekteja ei löytynyt.

Perinteinen vasemmisto–oikeisto-kehys poliittiselle kamppailulle on yhä voimissaan. Teknopopulistinen logiikka on kuitenkin pienentänyt ja peittänyt tuon ”vanhan” kehyksen poliittisten mekanismien merkitystä. Vaikka teknopopulismi on kirjoittajien mukaan ajanut modernit demokraatit laadullisesti heikompaan suuntaan, kehitys ei ole tapahtunut anti-demokraattisesti. Muodolliset demokraattiset prosessit ovat pysyneet ennallaan, mutta juurikin tapa (*mode*) tehdä politiikkaa ja saavuttaa menestystä vaaleissa on muuttunut perusteellisesti. Kuvaavana esimerkkinä on Emmanuel Macronin Tasavalta liikkeelle! -puolue, joka on teoksen viidestä tapausesimerkeistä vahvimmin esillä. Kirjoittajien mukaan sitä kuvastaa ”ideologinen sentrismi”, joka pyrkii identifioimaan itsensä anti-ideologisen poliittisenä voimana. Macron pragmaattisena ”tekijänä” kykenee ratkaisemaan tavallisten kansalaisten ongelmia universaalilla tasolla, ohittaen samalla ”vanhat” poliittiset mekanismit. Puolueen julkinen kuva perustuu kansalaislähtöiseen pragmatismiin, vaikka puolue on organisatorisesti kytkeytynyt Macronin omiin poliittisiin ambitoihin. Liike on samanaikaisesti sekä teknokraattisesti keskitetty liike, jossa strateginen valta on Macronin lähipiirillä, että populistisesti ruohonjuuritasolla operoiva liike, jossa idealisoidaan *start up*-henkeä. Bickertonin ja Invernizzi Accettin mukaan Macronin liike on näin loistoesimerkki siitä, kuinka populismia ja teknokratiaa hyödynnetään *rinnakkaisina* voimina poliittisessa strategiassa. Esimerkiksi Italiassa Viiden tähden liike Beppe Grillon johdolla yhdisti järjestelmänvastaista diskurssia ja teknokraattista retoriikkaa julistamalla, että ”jokainen on ekspertti” internetin aikakaudella (s. 58). Liike leikkitteli retorisesti järjestelmää edustavien vastustajien fyysisellä rankaisulla ja samanaikaisesti julisti edustavansa uutta, kyseenalaistamatonta poliittista voimaa. Poliitikko-koomikko Grillon masinoima liike näkee, että ”ideologian päivät ovat luetut”, ”puolueet edustavat pahuutta” ja digitalisaation rooli poliittisen muutoksen vauhdittajana tulee kasvamaan.

Bickertonille ja Invernizzi Accetille teknopopulismi juontuu pääosin kahdesta yhteiskunnallisesta prosessista, jotka ovat heikentäneet perinteisen puoluedemokratian toimivuutta. Ensimmäinen pohjautuu politiikan tutkimuksessa puolueiden ”kartellisoitumisena” tunnettuun ilmiöön, mikä kirjoittajien mukaan johti yhteiskunnan ja politiikan irtikytkemisen (*disjunction*) prosessiin. Tämä 1970-luvulta lähtöisin oleva prosessi on hiljalleen heikentänyt yhteiskunnallisten representaatiomekanismien, kuten kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen, roolia. Yhteiskunnan ja politiikan irtikytkemisen myötä poliittisen toimijan on mahdollista väittää pyrkivänsä saavuttamaan yhteinen hyvä ilman ”ideologista taakkaa”, suoraan poliittisen johdon ja kansan välillä. Poliittisen strategian luomisessa on täten yhä helpompaa hylätä ideologiset sitoumukset ja samalla yhä vaikeampaa paeta populistista ideaa monoliittisestä kansantahdosta ja teknokraattista ideaa objektiivisesta asiantuntijuudesta. Esimerkiksi Italiassa Matteo Salvinin johtama äärioikeistolainen Pohjoisen liitto hylkäsi regionalistisen ideologian ja ryhtyi yhdistämään teknokraattista ja populistista kieltä. Salvini kokee politiikan *koko totuuden* olevan kansan ongelmien tulkitseminen *tehokkaasti*. Salvinille ideaali poliitikko on joku, jonka kanssa on ”helppo tehdä bisnestä” (s. 85), jolloin vaalikilpailu käsitetään kamppailuna ennalta määritellyn totuuden saavuttamisesta liiketoiminnan lainalaisuuksia hyödyntäen. Bickertonin ja Invernizzi Accettin mukaan koko totuuteen viittaavat väitteet ovat selkeässä ristiriidassa perinteisen ideologisen puoluedemokratian kanssa, missä julkisen intressin ajatellaan rakentuvan poliittisesti latautuneessa keskustelussa.

Toisena teknopopulismia ruokkivana yhteiskunnallisena prosessina Bickerton ja Invernizzi Accetti nostavat esiin kognitiivisen mobilisaation. Tällä kirjoittajat viittaavat Pippa Norrisin ja Ronald Inglehartin tunnetuihin tutkimuksiin länsimaisten yhteiskuntien kasvavasta yksilöllistymisestä, luokkaidentiteettien heikentymisestä ja organisoitujen intressien fragmentaatiosta. ”Informaatoräjähdyksen” seurauksena yksilöllisen äänestäjän ajateltiin olevan entistä kykenevämpi muodostamaan omat johtopäätöksensä politiikan monimutkaisuuksista, mikä johti ”poliittisen informaation” arvonlaskuun (s. 107). Yksilöt ajattelevat olevansa poliittisesti omavaraisia, ja näin riippumattomia perinteisistä poliittisista auktoriteeteista. Teoksen tapausesimerkeistä Podemos pyrki strategisesti mobilisoimaan finanssikriisin keskellä pirstoutunutta äänestäjäkuntaa. Kansansuosikki Pablo Iglesiasin johdolla puolueen vasemmisto–liberalistisen ideologia liitettiin yhteen ”ääripragmatismiin” pohjautuvan teknokraattisen retoriikan kanssa. Podemoksen puoluejohto teki tietoisin pesäeron ammattipoliitikkoihin korostamalla kuuluvansa tavallisiin ihmisiin. Puolue painotti tekevänsä maanläheistä politiikkaa ja osaavansa ”verkostopuolueena” hyödyntää kollektiivista älykkyyttä uusilla tavoilla. Todellinen strateginen valta säilyi kuitenkin Iglesiasella ja hänen politiikka-asiantuntijoillaan. Kognitiivinen mobilisaatio hyvin länsimaisena ilmiönä herättää silti kysymyksen, kuinka kirjoittajien analysoima uusi poliittinen logiikka on sovellettavissa muuhun maailmaan? Paradigmaattisia esimerkkejä voi olla hankala löytää. Silti esimerkiksi Intiassa Narendra Modista ja Brasiliassa Jair Bolsonarossa on sekä teknopopulistisia piirteitä että olemassa olevien yhteiskunnallisten kuilujen hyödyntämistä poliittisissa strategioissa. Teoksesta saa virikkeitä hyvälle vertailevan politiikan tutkimuksen kysymyksenasetteluille.

Vastalääkkeinä teknopopulismiin tuomiin haasteisiin Bickerton ja Invernizzi Accetti tarjoavat puolueiden sisäistä demokratisointia ja poliittisen järjestäytymisen elvyttämistä. Heidän kantansa on varsin ehdoton; ilman erityisten intressien artikulointia ja organisointia on todellisen poliittisen ja institutionaalisen muutoksen saavuttaminen käytännössä mahdotonta (s. 166). Puolueiden demokratisoinnin suhteen he peräänkuuluttavat etenkin puolueiden välillisten (*intermediary*) tasojen, esimerkiksi puolueaktiivien, roolin vahvistamista. Vaikka puoluedemokratian organisatorinen ulottuvuus on olennaisessa osassa kirjoittajien argumenttia, teoksessa ei silti käsitellä julkishallinnon ja kansalaisyhteiskunnan puolella tapahtuneita institutionaalisia ja aatteellisia muutoksia. Nämä voivat osin tukea ja osin olla ristiriidassa kirjoittajien argumentin kanssa. Bickertonin ja Invernizzi Accettin vastalääke-ehdotukset voivat jäädä toimimattomaksi, mikäli laajemmat hallinnalliset kysymykset jäävät huomiotta. Tästä huolimatta puolueisiin keskittyvä analyysi on mielestäni riittävä kirjoittajien tavoitteen, teknopopulistisen poliittisen logiikan esittelyn, saavuttamiseksi.

Bickerton ja Invernizzi Accetti eivät tarjoa konkreettista poliittista vaihtoehtoa. He pyrkivät sen sijaan täsmentämään, millaiset *olosuhteet* demokratioiden toimivuuden pelastava politiikka vaatisi. Tämä on nähdäkseni kohtuullisesti rajattu tavoite. Poliittisen projektin tarjoaminen politiikan tutkijoina johtaisi siihen, että he päätyisivät paradoksaalisesti toteuttamaan itse kritisoimaansa logiikkaa - kuten kirjoittajat myös itse huomioivat (s. 196). Yhtenä teoksen puutteena on kuitenkin teknopopulismiin puutteellinen linkittäminen laajempiin aatehistoriallisiin virtauksiin, vaikka teoksessa nostetaan esiin aatehistorian keskeisiä nimiä G. W. F. Hegelistä Francis Fukuyamaan. Silti aatehistorialliset aspektit jäävät mielestäni liian vähälle huomiolle. Yksi kiinnostava teoreettinen vihje on teknopopulistisen poliittisen logiikan kytkös edellä mainitun Kirchheimerin kamppailuorientoituneeseen poliittikkäsitykseen, joka on saanut

vaikutteita Carl Schmittin kuuluisasta poliittisesta ajattelusta. Silti analyysin aatehistoriallinen pohja tuntuu jääneen hieman keskeneräiseksi. Toisaalta aatehistorian kapea rooli saattaa olla tietoinen valinta, koska kirjoittajien pyrkimys on esitellä teknopopulistista poliittista logiikkaa nimenomaan demokratiatutkimuksen valossa. Tästä huolimatta teoksesta jäi uupumaan myös teeman kannalta olennaisia demokratiatutkimuksen klassikoita. Esimerkiksi Hanna Pitkinin (1967) teoria poliittisesta representaatiosta voisi olla hyvin relevantti.

Ranskalaisen politiikan teoretikko Claude Lefortin (1981) käsitys demokratiasta perustui poliittisen vallan indeterministisyyteen (*indétermination*). Lefortin käsityksen mukaan demokraattisen järjestelmän valtaistuin on määritelmällisesti tyhjä. Vaikka Lefortia ei ole teoksen lähdeluettelossa, Bickertonin ja Invernizzi Accettin teosta voi mielestäni ajatella lefortilaisen demokraatiakäsityksen puolustuksena. Kun teknopopulistinen toimija väittää omaavansa poliittisen totuuden *kokonaisuudessaan*, on se lefortilaisessa kehyksessä demokratian normatiivisuutta vastustava väite. Vaikka teos jättää aatehistoriallisen pohdinnan sivuhuomiolle, sen voi kuitenkin katsoa muodostavan laajemman aatehistoriallisen argumentin.

LÄHTEET

- Lefort, Claude. 1981. *L'invention démocratique: Les limites de la domination totalitaire*. Pariisi: Fayard.
Müller, Jan-Werner. 2016. *What Is Populism?*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
Pitkin, Hanna F. 1967. *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.
Runciman, David. 2018. *How Democracy Ends*. Lontoo: Profile Books.

KIRJOITTAJATIEDOT

KONSTANTINOS KOSTAS

VTM, väitöskirjatutkija

Poliittisten, yhteiskunnallisten ja alueellisten muutosten tohtoriohjelma

Valtiotieteellinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

konstantinos.kostas@helsinki.fi